

Prekomeran lov školjaka i njihova zaštita

Tek ima dvadeset i pet godina da se na teritoriji naše države počelo s lovom školjaka u industrijske svrhe. Lov je počeo 1931. god. na Dunavu. Lovili su pojedinci iz sela Ivanova. Organizovani lov školjaka počeo je tek 1948. god. Tada su se tim poslom počela zanimati na Dunavu, Savi, Bosutu, Dravi i nekim manjim rekama ribarska gazdinstva, ribarske zadruge i pojedinci za račun izvoznih i prerađivačkih preduzeća.

Pokazalo se da školjkini kapci kao sirovi materijal imaju veliku vrednost za industriju dugmadi i za pretvaranje u mineralno brašno, a njihovi mekani delovi za dobivanje životinjskog brašna. Školjke, čije meso ima i dovoljno masnoće isto tako i belančevina, kod nas ne dolaze u obzir za ljudsku ishranu, većina ih ne voli; jednu ih samo retki pojedinci.

Školjke se uglavnom love samo za industriju dugmadi. Ovde dolaze u obzir neke vrste iz roda *Uniono*. Pretvaranje ostataka školjkinih kapaka u mineralno brašno, a mekanih delova u životinjsko brašno za ishranu pernate živine, to je sporedan produkt.

Industrija dugmadi u Beogradu, Zagrebu, Sarajevu, Pančevu, Kamniku i Šoštanju, kao i ona iz inostranstva, traži mnogo sirovina. Naši školjkari tome udovoljavaju u velikoj meri. Njima nije stalo što će svojim nerazboritim lovom opustošiti naše reke. Dogodiće se ono isto što se već dogodilo u Rusiji, Nemačkoj i Francuskoj. Tamo su reke prosto devastirane. Industrija je u pogledu školjaka nemilosrdna. Evo primera. Jedna naša zadruga sklopila je ugovor s jednim ribarskim gazdinstvom, da ona lovi za njegov račun školjke u našim rekama. Ribarsko gazdinstvo preuzete školjke prodavalo je domaćoj i inostranoj industriji, i za taj posrednički rad ono je dobivalo određenu proviziju po kilogramu ulovljenih školjaka.

Zainteresovana zadruga posle nekoliko meseci

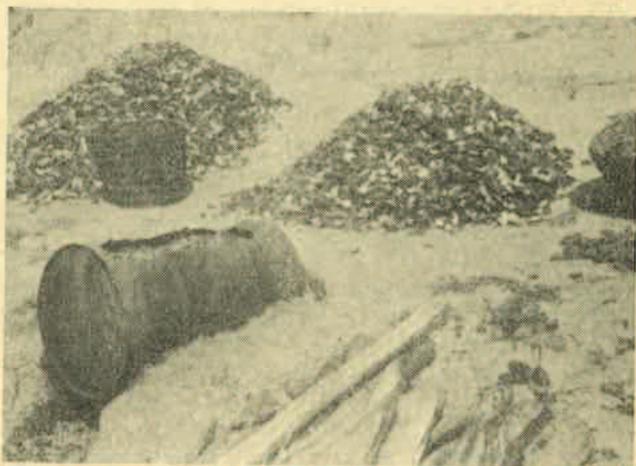
Dovoz školjaka po Dunavu

Foto: Tadić

lova nije mogla više da zadovoljava potrebama industrije, jer je školjaka u rekama bivalo iz dana u dan sve manje i manje. Ribarsko gazdinstvo iz posredničke materijalne zainteresovanosti tuži privrednom sudu zadrugu da joj nadoknadi izgubljeni profit.

Po pitanju lova školjaka bio je zamoljen pisac ovih redaka da iznese pred veće privrednog suda svoje stručno mišljenje o populaciji školjaka i njihovom razmnožavanju u našim rekama.

Naše reke daju relativno dobar materijal za izradu sedefne dugmadi. Najbolje su školjke u Dunavu sa područja od Apatina uzvodno, dok one od Apatina nizvodno do ušća Drave nepodesne su za industriju. Sedefni sloj pun je masnih mrlja i čvorića. U području Bačka Palanka — Ilok uzvodno i

Gomile školjaka na obali Save spremne za kuhanje
Foto: Ristić

nizvodno ponovo su dobre. Dobre su i u području Novog Sada, uzvodno i nizvodno, ali u sporednim kanalima, gdje ih je mnogo, nisu najbolje. Od Beograda do Smedereva češće se nailazi u Dunavu prema desnoj strani na područja sa čijeg dna školjke ne valjaju za industriju dugmadi. U ovom delu Dunava najviše ih ima prema ušću Tamiša i od sela Ivanova prema Grockoj. U donjem Dunavu najbolje su one pored obale ispred sela Kiseljva i Klinčevca. Školjke iz reke Tise industrija nerado kupuje, jer su im kapci prezasićeni kalcijevim karbonatom, te se lako raspadaju. Kanali za odvodnjavanje u Vojvodini bogati su školjkama vrlo dobre vrste i zato su ove dve poslednje godine tamo bila odlična lovišta.

I u Savi ima vrlo dobrih školjaka, ali manjih po dimenzijama. Najbolje su na području Umke do Sremskih Boljevaca, a najbogatija su nalazišta oko sela Breske i oko 65 i 66 km.

I u ostalim rekama bilo je dobrih školjaka (Bosut i Drava).

U našim rekama školjke se love neracionalno. Kada nastupi sezona lova, od aprila do oktobra, tada lovi i mlado i staro sa prilično savršenim kao i raznovrsnim primitivnim alatom. Svako ide za tim da nalovi što više školjaka. Niko ne misli na njihovo sporo razvijanje do potrebne veličine za pravljenje sedefne dugmadi. Niko ni ne pomišlja da je jednoj školjci za dobivanje normalnih dimenzija za pravljenje dugmadi, potrebno pet do osam godina života. Školjkarima je glavno da nalove velike količine školjaka bez obzira na njihovu veličinu. Mnogi se nije obazirao da ne lovi školjke nepodesne za pravljenje dugmadi. One podesne za preradu u dugmad uzimao je za prodaju, a manje nije vraćao u vodu, već ih bacao na obalu, gdje bi uginule. Takvih je prizora bilo najviše na obalama Dunava oko Bačke Palanke — Iloka, zatim oko donjeg Dunava i na svim položajima Save, gdje su lovili školjke. Ovakvim načinom uništilo se godišnje nekoliko milijona primeraka školjaka i ogromno njihovo potomstvo.

Iz tih razloga, a s obzirom što jednoj školjci iz roda *Unio* treba pet do osam godina da se razvije za potrebe industrije, bilo bi preporučljivo da se putem Zakona o zaštiti prirode i u duhu Zakona o ribarstvu zaštiti njihov prekomeran lov.

Naime, za preradu u industriji potrebna je što veća dužina kapaka školjkine ljuštore, i prema tome, iz tih razloga u cilju zaštite treba uzimati pojedinačno u obzir njihove dužine, koje su za svaku grupu školjaka različite. Evo nekoliko podataka o najvećim primercima pojedinih vrsta školjaka ulovljenih kod nas u Savi i Dunavu, koje su reke najplodniji biotopi za ovu vrstu mekušaca, i predloga za njihovu zaštitu.

I. *Unio pictorum* L.

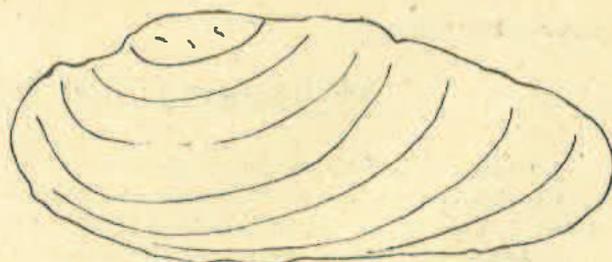
1. *Unio pictorum* f. *balatonicus* Küster (Sl. 1.)
Sava — najveći 107 : 45 : 35 mm
Dunav — „ 116,2 : 51,7 : 31,7 mm
2. *Unio pictorum* f. *platyrhyncus* Rossmässler (Sl. 2.)
Sava — najveći 102 : 43,8 : 33,8 mm
Dunav — „ 136 : 57,2 : 40,1 mm
3. *Unio pictorum* f. *longirostris* Rossmässler (Sl. 3.)
Sava — najveći 82,9 : 34,9 : 26,8 mm
Dunav — „ 117 : 47,8 : 34,3 mm

II. *Unio tumidus* Retzius

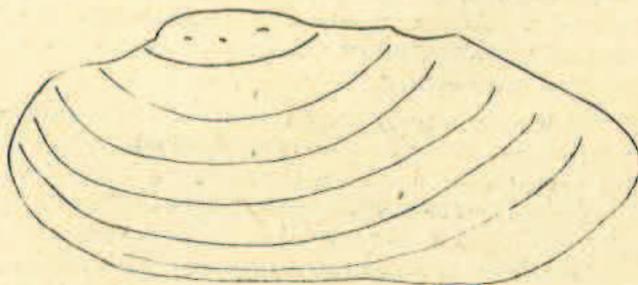
1. *Unio tumidus tumidus* Retzius (Sl. 4.)
Sava — najveći 84,6 : 40,5 : 30,6 mm
Dunav — „ 87,5 : 41,4 : 27,7 mm
2. *Unio tumidus solidus* Zelebor (Sl. 5.)
Dunav — najveći 112 : 53,1 : 40 mm
3. *Unio tumidus kopaciensis* f. *nova* (Sl. 6.)
Kopačko jezero — najveći 92,4 : 45,9 : 32,6 mm

III. *Unio crassus* Retzius

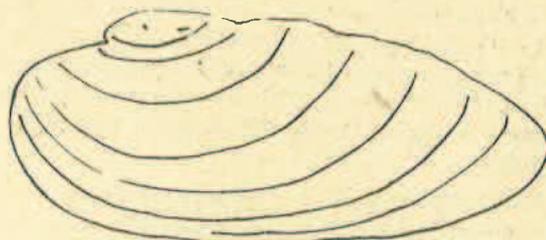
1. *Unio crassus crassus* Retzius (Sl. 7.)
Sava — najveći 69,3 : 34,6 : 26,2 mm
2. *Unio crassus batavus* Maton & Rackett (Sl. 8.)
Sava — najveći 68,5 : 34,2 : 26 mm
3. *Unio crassus cytherea* Küster (Sl. 9.)
Sava — najveći 71,2 : 36 : 27,1 mm

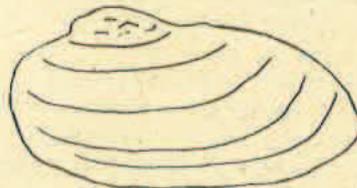
Sl. 1. *Unio pictorum* f. *balatonicus* Küster (orig.)

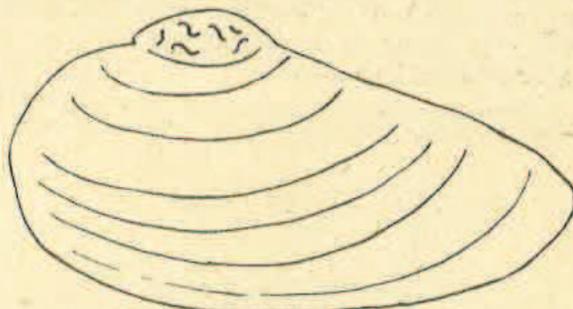
Sl. 2. *Unio pictorum* f. *platyrhyncus* Rossmässler (orig.)

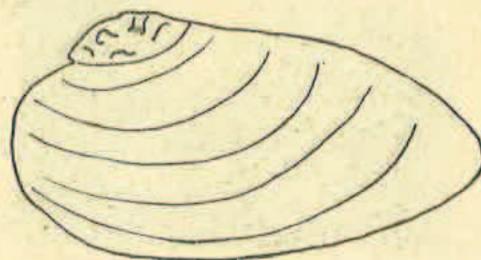
Sl. 3. *Unio pictorum* f. *longirostris* Rossmässler (orig.)

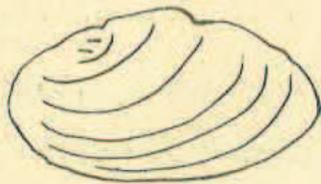
Sl. 4. *Unio tumidus tumidus* Retzius (orig.)

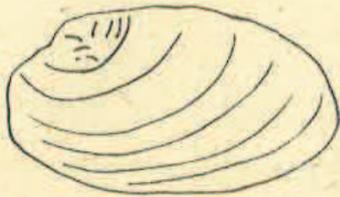
Sl. 5. *Unio tumidus solidus* Zelebor (orig.)

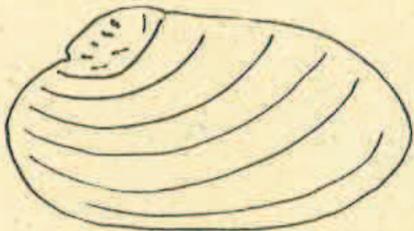
Sl. 6. *Unio tumidus kopaciensis* f. *nova* (orig.)

Sl. 7. *Unio crassus crassus* Retzius (orig.)

Sl. 8. *Unio crassus batavus* Maton & Rackett (orig.)

Sl. 9. *Unio crassus cytherea* Küster (orig.)

S obzirom na maksimalne veličine kod nas ulovljenih pojedinih vrsta školjaka, trebalo bi da se dozvoli lov ovih mekušaca kako sledi u svima našim rekama, potocima, kanalima i jezerima:

1. Za sve tri forme *Unio pictorum* L. od 7 (sedam) santimetara na više.
2. Za formu *Unio tumidus tumidus* Retzius od 6 (šest) santimetara na više.
3. Za formu *Unio tumidus solidus* Zelebor od 7 (sedam) santimetara na više.
4. Za formu *Unio tumidus kopaciensis f. nova* od 7 (sedam) santimetara na više.
5. Za sve tri rase *Unio crassus* Retzius od 5 (pet) santimetara na više.

Osim toga neophodno je potrebno zavesti i vremensku zabranu lova i to:

1. Jedne godine zabraniti lov u svim vodama u mesecu martu, aprilu i maju.
2. Sledeće godine zabraniti lov u junu, julu i avgustu.
3. Svake godine sve ostale mesece dozvoliti lov u svim vodama.

Zabrana lova može se organizovati i prema sektorima na pojedinoj vodi. Vodeni tok podeli se na sektore od po više desetina kilometara, i onda se lov dozvoli jedne godine u jednom sektoru, druge godine u dugom i t. d.

Bilo koja od predloženih zaštitnih mera da se uzme u obzir, ona će biti korisna, jer u protivnom preti opasnost potpune devastacije svih naših slatkih voda, naime, onih u kojima ima za industriju dugmadi korisnih školjaka. Kao što se za zaštitu riba vrši terenska kontrola, biće potrebno da se iste mere na terenu poduzmu i za školjke.

Ing. Fijan Nikola, Zagreb

Ribnjaci u doljama kraj Vukovara

Uz Dunav kraj Vukovara u pravcu Fruške Gore proteže se blago valovita ravan, koja je za dvadesetak metara viša od razine vode u Dunavu. Na više mesta ovaj plato presijecaju dugodoline, nastale erozijom tla. Ove doline, kojima se slijeva voda od padalina, nazivaju doljama, dolovima i ritovima tamo gdje su dugodoline zamočvarene i obrasle trskom. Na blagim padinama prema slivu Bosuta postoji razgranato čvorište dolova dugih desetak kilometara.

Sastav tla na ovoj plodnoj uzvisini je črnozem na podlozi prapora. U dolovima nastao je od nanosa vode barski humus, koji mjestimice leži i na sloju treseta, pa je tlo u doljama nepropusno i zamočvareno.

Šumskih površina ovdje nema, sva je zemlja intenzivno obrađena. Voda od padavina u dolovima, a i manjih ali stalnih izvora naglo raste i opada. U proljeće, kada nabuja voda u dolovima, ulazi uzvodno na mrijest riba iz okolnih rijeka Dunava

i Vuke. Iza mrijesta ostaje na dubljim mjestima dosta šaranskoga i semovskog mlađa. Da se ta riba zadrži i dalje gaji, na nekim povoljnim mjestima pregrađeni su dolovi nasipima. Tako su nastali mali seoski ribnjaci kraj sela Bogdanovci, Čakovci i drugdje. U ovim ribnjacima gaji se i sada riječni šaran produljene forme. Ima i napuštenih ribnjaka, iza kojih su ostali razvaljeni nasipi.

Po zamisli direktora poljoprivrednoga dobra Vukovar, Duke Martinovića izgrađen je projekat za prvi veći ribnjak u dolovima poljoprivredne uprave Dubrava. Investicije za gradnju ovakve vrste pregradnih ribnjaka u dolovima razmjerno su male, iznose na 1 ha ribnjaka oko Din 150.000.- U odnosu na površinu ribnjaka zemljani radovi nisu veliki. Gradi se samo donji i gornji pregradni nasip. Dugi i skupi periferni nasipi ovdje otpadaju. No upusna i ispusna grla moraju biti većega kapaciteta, da bi osigurala preljev naglih voda i zaštitila nasip od prodora. Taj prvi ribnjak nasaden je u proljeće 1955.